

Podpůrné materiály pro vytvoření prvků

1) Vzorek výtvarného ztvárnění „příběhu“.

Příběh Matěje Burnatia – protipól Tomáše Svobody

- Příběh bude v místnosti č. 209, roh 3.8. podle plánu. Rámcově – bude umístěn v místnosti, ve které bude představena i 2. světová válka. V druhém rohu bude příběh [Tomáše Svobody](#).
- Tento příběh bude vyplňovat rohové místo – přesné umístění naleznete v projektové dokumentaci.
- Jedná se vlastně o protipól Tomáše Svobody, jehož výtvarně zpracovaný příběh bude ve stejné místnosti také. M. Burnatius byl významným vykonavatelem rekatolizačních snah zaštiťovaných jičínskou jezuitskou kolejí.
- Matěj Burnatius je zmíněn i v historickém románu Aloise Jiráska „Temno“
- Materiály, se kterými lze pracovat: obraz Koniáše od J. Váchala, skeny z publikace V. Kasky, vyobrazení M. Burnatia (sken), fotografie Sloupu jezuity Burnatia, fotografie smírčího kříže včetně fotografie z jeho slavnostního odhalení, fotografie zvonice v Rovensku pod Troskami a další dle vlastní invence
- Součástí příběhu může být i textový popis
- Poblíž bude umístěn „seriózní“ krátký text k příběhu – není součástí zadání tohoto prvku

Zatímco Tomáš Svoboda byl popravený nekatolík, Matěj Burnatius patřil naopak k hlavním představitelům rekatolizace na Jičínsku – tedy k těm, kteří evangelíky násilně obraceli na katolickou víru. Působil pod jičínskou jezuitskou kolejí. Burnatius se narodil 23. září 1584 v Olešné v Horním Slezsku. Roku 1607 vstoupil k jezuitům a v roce 1621 byl vysvěcen na kněze. Od roku 1624 žil v Jičíně, kde vedl chlapecký seminář. Jeho hlavním posláním ale bylo misijní šíření katolictví. V té době vlastnil jičínské panství slavný Albrecht z Valdštejna. Ten s poddanými při obracení na katolickou víru postupoval mírně. Burnatius však prosazoval mnohem tvrdší a rychlejší metody. V létě roku 1629 se mu podařilo přimět turnovské měšťany ke konverzi. Stejný záměr měl i s obyvateli Rovenska pod Troskami. Nejprve je předvolal do Turnova, ale Rovenští se odmítli podrobit. Burnatius se tedy rozhodl použít vojsko. Když vojáci obsadili Rovensko, Burnatius čekal na výsledek na faře v nedaleké Libuni. Rozzuřený dav se však rozhodl vzít spravedlnost do vlastních rukou. Vzbouřenci Burnatia dostihli, probodli zezadu vidlemi a poté zastřelili. Spolu s ním zemřel i student Jan Rokyta, který ho doprovázel. Stalo se tak 9. srpna 1629 v Libuni. Dnes tam na tuto událost upomíná tzv. Sloup jezuity Burnatia..

Celý příběh dotváří legenda související s tzv. obrácenými zvony v Rovensku pod Troskami. Během výše popsání rebelie došlo totiž k vypálení zvonice v Rovensku pod Troskami. Když se pak v roce 1630 vystavěla nová, byly v ní záměrně umístěny zvony otočené dnem vzhůru, což měla nařídít vrchnost jako trest za vzpouru poddaných, jednoduše proto, aby se na ně nedalo zvonit. Rovenští se snažili příkaz obejít a vyřešili to tak, že si uzpůsobili mechanismus zvonění na zvony tak, že je rozezváněli pomocí šlapání. Tento způsob zvonění přetrval až dodnes.

Pro tento příběh, podobně jako pro příběh Tomáše Svobody lze použít také informaci o tom, že v reminiscenci na obě dvě dané události byl v roce 1999 vztyčen na Veliši nedaleko Jičína tzv. smírčí kříž – který odkazoval na obě dvě události – smrt Tomáše Svobody i Matěje Burnatia.



Kopie grafického listu ztvárnujícího Burnatia z knihy Matěj Burnatius Františka Kasky.



Sloup zhotovený na památku usmrcení Burnatia v Libuni v roce 1629. Foto 1944.



Smirčí kříž vztyčený na paměť Matěje Burnatia a Tomáše Svobody s vytesanými daty jejich úmrtí na symbolickém místě na hřebtu vrchu Veliše. Kříž byl slavnostně odhalen 14. 9. 1999.



Téměř o století později na Burnatiovu misijní činnost navázal Antonín Ignác Nepomuk Koniáš, který v jičínské jezuitské koleji pobýval od roku 1723. Knihy a kázání tohoto jezuitského kněze se o několik století později staly inspiračním zdrojem pro tvorbu Josefa Váchala. Josef Váchal, Koniáš, 1921, olej, plátno, 149 x 138 cm.

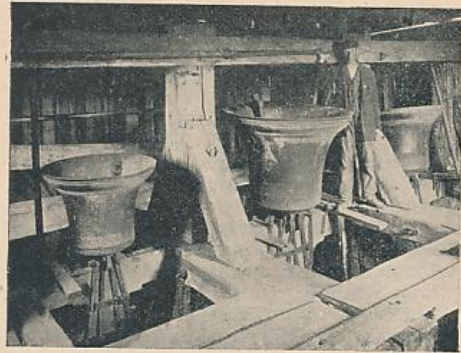


Rovensko.

Kostel a zvonice na Týně.

Chrám sv. Václava na Týně, nejstarší to částí Rovenska, pochází z polovice XIV. století. Dřevěná zvonice, se základnou osmiúhelníkovou a patrem čtvercovým, byla vystavěna r. 1630, tedy rok po požáru v tomto spise vylíčeném, za něhož dřívější zvony byly rozlity. Z téhož roku pocházejí i tři zvony, z nichž prostřední sv. Václav váží 30 q.

74



Rovensko. Zvony v týnské zvonici.

Pro zvláštní způsob zvonění jsou světovou speci- alitou. V klidu totiž jsou zvony obráceny srdcem vzhůru; při zvonění spustí se zvon dolů, načež při- slápnutím páky vyhoupne se zase, otočiv se kolem své osy, nahoru a tak se to opakuje po celou dobu zvonění. Zadržováním zvonů na vrcholu docílí se i rozličných nápěvů, v čemž byli mistři zvonice zvláště z dřívějších dob, kteří s oblibou volili k tomu účelu písně, zakazované vrchností (na př. »Umřel už — náš Jan Hus«); proto bylo takové zvonění zvané rebelantským a vrchností stíháno.

82

Ilustrativní ukázka z knihy Matěj Burnatius od Františka Kasky z roku 1934.

Anděl smrti však už šuměl svými peru- těmi nad hlavou štaného kněze a onen den měl býti pro Otce Burnatia neodvratně posledním.

Řekli jsme, že si vzbouřenci počínali do- cela strategicky a že měli všechny východy z fary obsazeny. A tak nešťastný misionář vyběhnul ze zahrady do polí, padl přímo do rukou oddílu, který hlídal tuto zadní branku.

Přece však se jim vyrval a uběhl od za- hrady ještě dobrých 40 kroků, když znova ho dosáhli. Jeden z pronásledovatelů hned mu roztrástil, nejisto zda hrotem píky či nějakým jiným nástrojem, čelo na pravé straně, druhý, když těžce zraněný instink- tivně nastavil pravici na ochranu, uťal mu prostřední dva prsty, za pokřiku rozváš- něného davu: »Zabte ho ničemu! Zabte žháře našeho pokladu!«

Otec Burnatius svalil se tváří na zem, ale hned zase vzhopiv se na kolena, brá- nil se proti nařčení, že by tou věcí byl vi- nen. A co takto klečel na zemi, přiskočil jiný z útočníků a vrazil smrtelně zraněné-

78

mu do zad dvojhroté železné vidle, znova jej povalil.

Ležícího pak jiný dorazil, vypáliv mu z ručnice pod levou lopatku kouli, která mu prorazila i vpředu hrud'. Poslední slova, která vyšla ze zsinalých již rtů nešťastné o- běti lidské rozvášněnosti, byla nejsvětější jména »Ježíš« a »Maria«.

Vedle uvedených ran, většinou smrtel- ných utrpěl P. Burnatius i mnoho jiných zranění: přeražení prstů na levé ruce, ja- kož i dvě jiné rány na téže ruce, a četné modřiny na zádech. Všechny tyto pohmož- děniny byly asi způsobeny cepem.

Nechavše zavražděného kněze ležeti na poli, obrátili se sedláci hned nato na jeho průvodčího, onoho studenta, který s počát- ku, když se vzbouřenci začali dobývatí do fary, běžel do stáje, aby vyvedl koně sobě i Otcí. Zastihli ho na prahu stáje, přípra- veného k odchodu.

Inhed se na něho vrhnou a skolivše jej dvanácti smrtelnými ranami, hodí jej po hlavě do hnojnice, vysvléknuvše ho dříve ze šatů.

79

Ilustrativní ukázka z knihy Matěj Burnatius od Františka Kasky z roku 1934.

Proč tak zuřivě a nelidsky si vedli proti nevinnému jinochovi, to mělo svou zvláštní příčinu.

Student slul Jan Rokyta, byl rodem z Tábora a v téže době žákem IV. třídy gymnasijsní. Otcem jeho byl Jan Cyprián Rokyta, který za mládí, ač byl podobojí, studoval na jezuitském gymnasiu v Olomouci; pak po devět let zastával v Táboře úřad pastora. Roku 1625 přišel do Jičína a ještě toho roku přestoupil k církvi katolické — k nemalému ovšem pohoršení bývalých souvěrců.

Ve víře osvědčil takovou upřímnost a stálost a projevoval se tak věrným pomocníkem jičinských jezuitů, že na jejich doporučení byl 15. května 1626 poslán jako učitel do Kostelce. Tam bydlel na bývalé faře, učil děti katechismu a při tehdejší velkém nedostatku světských kněží křtíval děti na vesnicích narozené a přečítal o svátcích věřícím evangelium a z postily.

A na mladém Rokytovi tedy, poněvadž byl synem muže, který — podle jejich názoru — porušil svou povinnost, mstíli se jinověrci žádostivěji a ukrutněji ho spro-

vodili se světa než samého Otce Burnatia.

Dokonavše dílo pomsty vyzývali rovenští vzbouřenci i libuňské osadníky ke vzpouře a zvoněním svolávali též sedláky z okolních vesnic, aby se k nim připojili. Kdo nechtěl poslouchnouti, byli násilím přivlékáni, takže se zdálo, že všichni sedláci tohoto kraje jednak následkem jejich hrozeb, jednak podle jejich příkladu se vzbouřili nebo vzbouří.

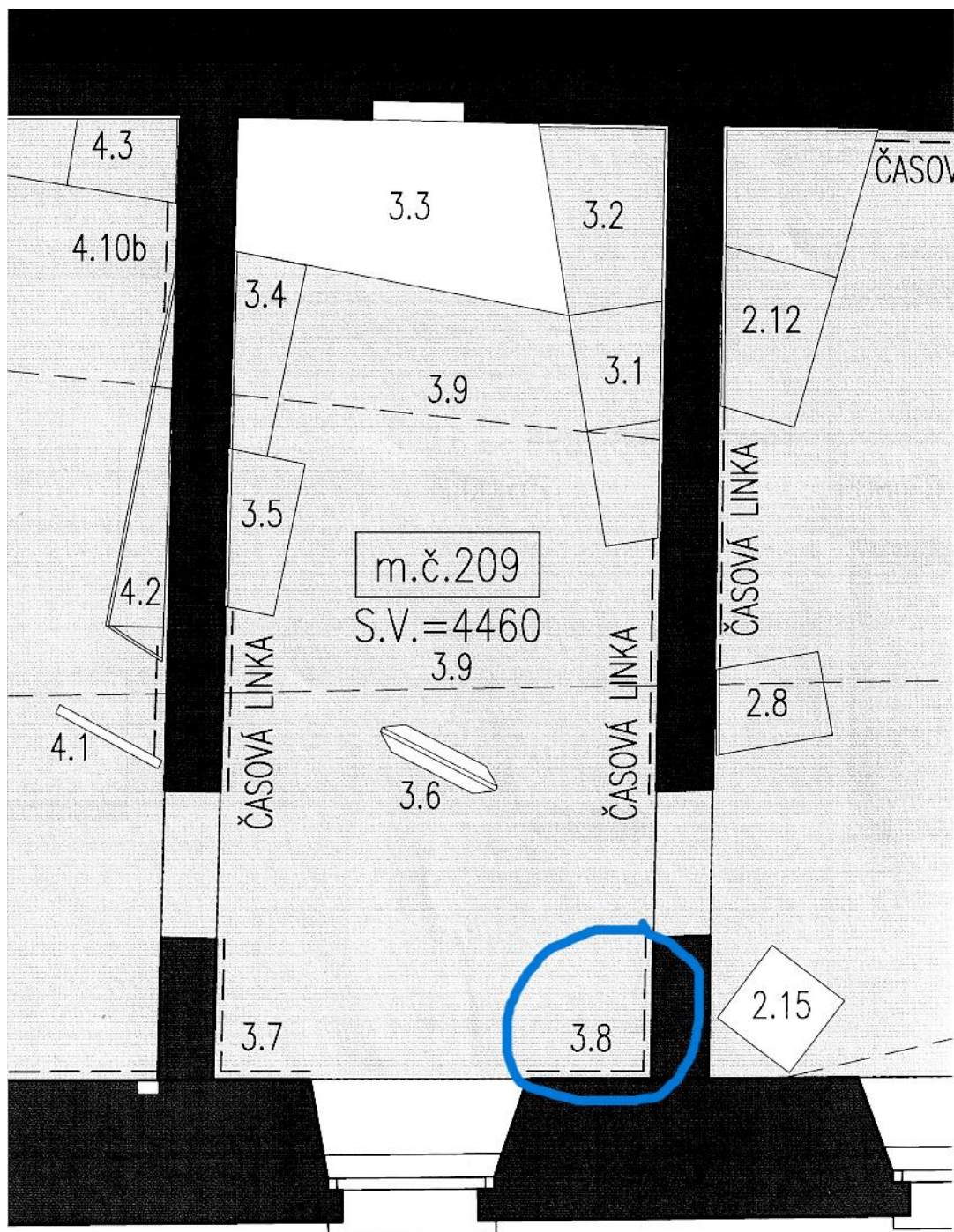
Zpráva o těchto událostech způsobila v Jičíně nesmírné zděšení, zvláště v zámku. Mělo se za jisté, že vypukla všeobecná selská vzpoura a že rebelové potáhnou na Jičín. Vévodkyně druhého dne na úsvitě odjela v největším chvatu do Prahy a podobně i šlechtičtí dvořané dopravili své manželky, a co měli cenného, do bezpečí.

Rovněž jezuitská kolej byla silně vzrušena, ale přece ne tak zastrašena, aby nepomýšlela ještě téhož dne na odnesení mrtvol a převezení jich do Jičína. A tak o 11. hodině dopolední obdrželi Otcové Tovaryšstva zprávu o smrti svého bratra a již o 7. hodině večerní vítali mrtvolu obou mučedníků v koleji.

Ilustrativní ukázka z knihy Matěj Burnatius od Františka Kasky z roku 1934.



Zvony v památné dřevěné zvonici z roku 1630 jsou "rebelantsky" obráceny vzhůru a zvoní se na ně šlapáním.



1Dispozice místnosti č. 209 se zvýrazněným místem umístění přiběhu.

2) Vzorek výtvarného ztvárnění prvku „výbuch“

Výbuch zámku

- Scéna bude umístěna uprostřed místnosti č. 211, z tohoto středobodu budou vést „siločáry“, které mohou prostupovat i do dalších místností – viz další materiály (studie, projektová dokumentace)
- Jedná se o středobod nové expozice a jeden z nejznámějších momentů celé jičínské historie – výbuch zámku v roce 1620
- Aktérkou tématu výbuchu je mj. [Eliška Kateřina Smiřická](#)
- Kromě repliky renesančních šatů v místnosti bude umístěna vitrina s předměty z této doby (klíče, střepy renesančního skla, renesanční kachle, hrací kostky, cínové nádoby, udidla, ostruhy, model hradu Kumburk, kde byla Eliška Kateřina vězněna)

Jakkoliv je prvek výbuchu univerzální, považujeme za dobré objasnit zpracovateli, proč je prvek v dané místnosti umístěn. Je na invenci zpracovatele, použije-li dobové reálie či nikoliv.

Roku 1607 získali Jičín Smiřičtí. Eliška Kateřina Smiřická byla po skandálu s kovářem uvězněna na 13 let. Po osvobození roku 1619 a sňatku s Otem Jindřichem z Vartenberka se zapojila do sporu o dědictví se sestrou Markétou Salomenou. Spor vyústil v zásah královské komise.

Dne 1. února 1620 dorazila královská komise do Jičína, avšak Eliška Kateřina ji odmítla vpustit do paláce. Situace byla napjatá a v podvečer téhož dne došlo k tragické události – mohutnému výbuchu střelného prachu.

Výbuch zničil velkou část jičínského zámku a způsobil smrt více než čtyřiceti lidí, a to buď okamžitě, nebo později na následky zranění. Mezi oběťmi byla samotná Eliška Kateřina, její protivníci i členové královské komise.

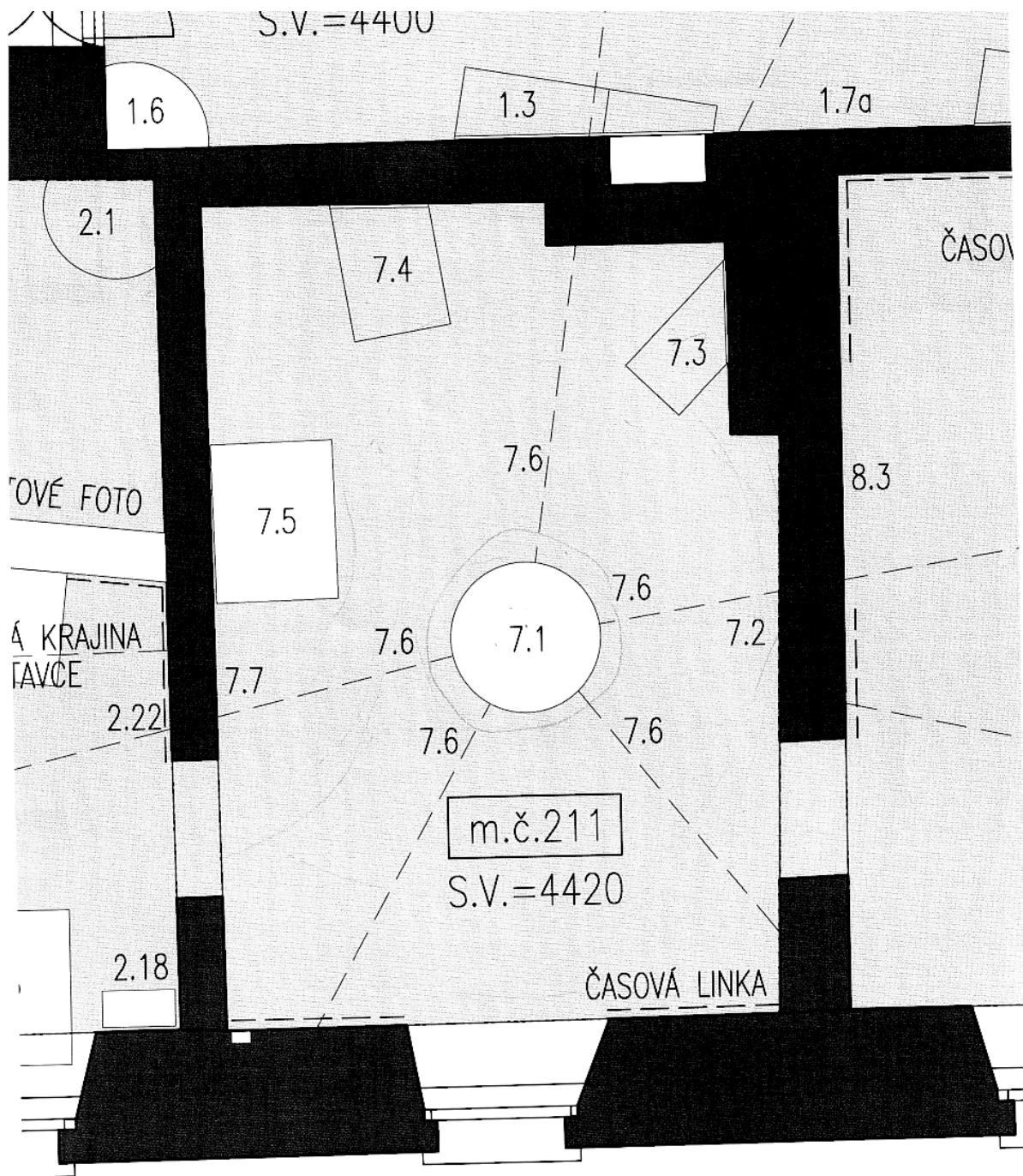
Podle dobových svědectví, zejména kronikáře Pavla Skály ze Zhoře, došlo k explozi ve sklepení, kde byl uložen střelný prach. Ten uvádí, že k výbuchu mohlo dojít nešťastnou náhodou, kdy jiskra z doutnáku zapálila prach a následná exploze rozmetala část budovy.

Existuje však i druhá hypotéza, že Eliška Kateřina mohla výbuch způsobit úmyslně – například jako zoufalý čin nebo snahu zabránit převzetí majetku královskou komisí. Tato možnost sice není jednoznačně prokázána, ale v historických interpretacích se často objevuje.

Z rozsahu škod vyplývá, že exploze byla mimořádně silná. Dochované prameny naznačují, že epicentrum výbuchu se nacházelo ve východní části zámku, pravděpodobně v blízkosti komnat Elišky Kateřiny. Část stavby byla zcela zničena, zatímco jiné části zůstaly částečně zachovány.

Krátce po výbuchu se začaly šířit zprávy, že Eliška Kateřina explozi přežila a zemřela až následně násilnou smrtí. Podle těchto zpráv mělo být její tělo navíc okradeno o šperky a zbaveno šatů, což ještě více přispělo k nejasnostem kolem celé události. Tyto informace však nelze spolehlivě ověřit. Událost ukončila spor o majetek

a zároveň se stala jednou z nejtragičtějších a nejzáhadnějších epizod v dějinách Jičína.



Dispozice místnosti 211, do jehož středu je situována scéna výbuchu zámku.